

John Rawls'un Uluslararası Adalet ve Toplum Kurgusu ile Uluslararası İnsan Hakları Fikri: Uluslararası İlişkiler Açısından "Halkların Yasası"

Hüseyin Özbay*

Özet

Adalet, eşitlik ve sözleşme kavramları, Eski Yunan'dan günümüze pek çok farklı bakış açısından ele alınmış bir olgudur. Platon'dan itibaren felsefeciler ve siyasi düşünürler farklı adalet ve toplum anlayışları geliştirmişlerdir. 20 yy'da ise John Rawls'un ilk olarak "bir adalet teorisi" adlı eserinde ele aldığı "adalet" kavramının, "Halkların Yasası" adlı eserinde uluslararası alana uyarlaması görülmektedir. Bu eserde Rawls, uluslararası ilişkileri şekillendiren evrensel kurallar ve soyut normlar üzerine kurulu bir "küresel adalet ve toplum" kavramından söz etmektedir. Bu makalenin amacı, küresel adalet ve toplum olgusunun uluslararası ilişkiler alanında uygulanabilirliğinin sorgulanmasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmada John Rawls'un "Halkların Yasası" adlı eserinde geliştirdiği "uluslararası adalet", "uluslararası toplum" ve "uluslararası insan hakları" iddialarının uluslararası düzeyde olabilirliği tartışılmıştır. Çalışmada literatür taraması yapılarak bu olguların kurgusu incelenmiş, diğer yazar ve olgularla karşılaştırılarak kavramsal boyutta analizi de yapılmıştır. Ayrıca insan hakları fikrinin günümüz fikirleri ile kıyaslaması yapılmıştır. Sonuç olarak, halkların katılım sürecindeki eksikliğin yanı sıra dağıtım adaletinin sağlanamadığı da görülmektedir. Rawls'un hem özgür iradeyi, demokrasiyi, eşitliği ve hakkaniyeti savunurken hem de eşitsizliğe imkân tanıması ve diğer devletleri hoş görmesi uluslararası adalet ve toplum kurgusunun gerçekleştirilmesini engellediği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Küresel Adalet, Halkların Yasası, Eşitlik, İnsan Hakları

International Justice and Society Construct of John Rawls and His Idea of International Human Rights: "The Law of Peoples" From the Point of International Relations

Abstract

The terms justice, equality and contract have been discussed from many perspectives from the Ancient Greece to the present. From Platon onwards, the philosophers and political philosophers have developed different justice

* Öğretim Görevlisi, Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: ozbayhuseyin@gmail.com

and contract approaches. In the 20th century, the concept of “justice” which John Rawls first examined in “the Theory of Justice” has been adapted to the international field in “the Law of Peoples”. In this work, Rawls addresses “global justice and society” which is based on global rules and abstract norms shaping international relations. This paper aims to assess that how global justice and society construct could be applied to the international field and in this respect, the applicability at the international level and likelihood of Rawls’s “international justice”, “international society” and “international human rights” assertions that he introduced in “the Law of Peoples” have been discussed. In this paper, the construct of these Rawlsian phenomenons have been examined by making a literature review as well as making a comparison with the other authors and facts. In addition to this, a conceptual analysis has also been made in a comparative method. As a result, it is seen that the distributive justice can not be achieved as well as a lack in the participation process. While Rawls claims free will, democracy, equality and fairness, his recognition of inequality and welcome for the other states hinder the realization of international justice and society.

Key Words: *Global Justice, The Law of Peoples, Equality, Human Rights*

1. Giriş

20.yy’ın en önemli siyaset felsefecilerinden biri olan John Rawls, adalet kurgusunu ilk önce “Bir Adalet Teorisi (A Theory of Justice)-1971” isimli eserinde yapmış, daha sonra “Siyasal Liberalizm(Political Liberalism)-1993” adlı eserinde ise modern demokratik toplumlarda makul bir adalet anlayışının nasıl mümkün olabileceğini ele almıştır. “Halkların Yasası (The Law of Peoples)-1999” adlı eserinde ise adalet kavramını uluslararası boyutta incelemekte ve adil bir uluslararası sitemin ve toplumun nasıl kurulabileceğini açıklamaktadır.

Rawls, toplumun temel kurumlarının; vatandaşların özgürlüğüne ve eşitliğine uygun bir biçimde nasıl düzenlenebileceğinin çözümü için çabalamıştır. Bu bağlamda özgürlük ve eşitliğin nasıl uyumlaştırılabileceğine ilişkin bir çözüm yolu göstermeye çalışmaktadır. “Halkların Yasası”, bir toplumun nasıl bir dış politika izlemesi gerektiği, diğer toplumlarla nasıl adil bir ilişki kurması gerektiği konusunda bize bilgi verir. Aynı zamanda uluslararası alanda devletlerarası ilişkilerin adil bir şekilde nasıl düzenlenebileceği konusu da Rawls’un bu eserinde yer almaktadır. Rawls, bireyin özgürlüğünü ön plana çıkartarak onun haklarını savunan bir toplumsal yapı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan adalet ve adil dağıtım ilkeleri, insan hakları ve özgürlüklerinin yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Rawls, toplumdaki temel ve ekonomik kurumlar üzerinde hangi düzenlemelerin yapılması gerektiğini ve bu konuda bir görüş birliği ve uzlaşmanın gereğini sorgulamaktadır. Ona göre bu sayede adaletin sağlandığı bir uluslararası toplum oluşturulması için gerekli koşullar belirlenecektir.

Halkların Yasası adlı eser, işlerinde liberal demokrat olan yani adalet ilkelerini benimseyen bir toplumun nasıl adil bir dış politika belirleyeceğini ve toplumların uluslararası ilişkilerde kuracağı adil düzenin hangi öğelerden oluşacağını vurgular. Rawls'un adalet, demokrasi ve insan hakları yaklaşımını uluslararası alana uyarlaması ile tartışmalar uluslararası ilişkileri de içine almıştır. Rawls'un oluşturduğu uluslararası toplum modelinde, "Halklar Topluluğu"nda görüş ayrılıkları ve farklı çıkarlardan kaynaklanan çatışmaların önlenmesi için toplumda olması gereken adalet ilkelerini sıralamaktadır.

"Çoğulculuk" olgusu, modern demokratik toplumları en çok zora sokan bir olgudur. Bu sorunun aşılması için John Rawls, Siyasal Liberalizm adlı eserinde çeşitli çözüm yolları sunmaktadır ve demokratik bir toplumdaki tüm kesimlerce kabul edilen bir adalet anlayışının varlığını ileri sürmektedir. Bunun için yurttaş bilinci oluşturulmalı ve yurttaş katılımı sağlanmalıdır ve yurttaş katılımı için de o toplumda siyasi özgürlüklerin bulunması gereklidir. Rawls bu düşüncesini, uluslararası toplumun (Halklar Topluluğu) oluşturulması ve uluslararası adaletin sağlanması açısından Halkların Yasası'nda biraz daha genişletmektedir.

Bumakalenin amacı, Rawls'un küresel adalet ve toplum olgusunun uluslararası ilişkiler alanında uygulanabilirliğinin sorgulanmasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmada John Rawls'un "Halkların Yasası" adlı eserinde geliştirdiği "uluslararası adalet", "uluslararası toplum" ve "uluslararası insan hakları" iddialarının uluslararası düzeyde olabilirliği tartışılmıştır. Çalışmada literatür taraması yapılarak bu olguların kurgusu incelenmiş, diğer yazar ve olgularla karşılaştırılarak kavramsal boyutta analizi de yapılmıştır. Ayrıca insan hakları fikrinin günümüz fikirleri ile kıyaslaması yapılmıştır. Sonuç olarak, Rawls'un kurgusunda halkların katılım sürecindeki eksikliğin yanı sıra dağıtım adaletinin sağlanamadığı görülmektedir. Rawls'un hem özgür iradeyi, demokrasiyi, eşitliği ve hakkaniyeti savunurken; hem de eşitsizliğe imkân tanınması ve diğer devletleri hoş görmesi, uluslararası adalet ve toplum kurgusunun gerçekleştirilmesini engellediği ortaya konulmuştur.

2. Jahn Rawls'un Uluslararası Adalet Ve Eşitlik Anlayışı

Rawls'un adalet teorisine göre toplumun en temel kurumları, eşit özgürlük ve fırsat eşitliği ilkelerine göre düzenlenmelidir. Bu düşünceye göre Rawls, herkes için eşit haklar ve eşit özgürlükler sağlayan bir toplum modeli tasarlamaktadır. Hem insan özgürlüğü hem de insan eşitliğine dayalı bir adalet anlayışı ve toplum kurgusunun nasıl olacağı hakkında bizi düşünmeye zorlar (Arnhart, 2011:355). Rawls'un adalet teorisi, eşitlikçi olması nedeniyle sosyal adalet teorisine de örnek olmuştur. Rawls, adil ve istikrarlı bir uluslararası toplum idealinde geçerli olacak temel adalet ilkelerini belirleyerek, var olan hak ve özgürlüklerin nasıl kullanılması gerektiği konusunda ilkeler önermektedir. Uluslararası adalet ilkelerinin belirlenmesinde Hobbes, Locke, Rousseau ve Kant'ın sosyal sözleşme teorisinden yararlanmışır. Fakat Rawls'daki sözleşme kavramı, genel toplum

sözleşmesi kavramından daha “genel ve soyut” (Arnhart, 2011:355) bir kavramdır. Genel toplumsal sözleşme düşüncesinin, “Halklar Topluluğu (Society of Peoples)” olarak genişletilmesi, Rawls’un ideal ve ideal olmayan diye tanımladığı halklardan oluşan ontolojik açıdan bir üst sistemi veya yapıyı gerektirir (Rawls, 2006: 3). Aynı şekilde Rawls; başlangıç durumu (original position), toplumsal sözleşme ve ahlak açısından Kant’tan da etkilenmiştir. Rawls tüm bu görüşleri; daha soyut, genel ve üst bir düzeyde incelenmiş ve uluslararası alana uyarlamıştır. Siyasal Liberalizmin savunucusu olan Rawls, “liberalizmin bireysel özgürlüğe yaptığı vurguyu, sosyalizmin toplumsal adalet ve eşitlik ilkeleri ile bağdaştırmaya” (Özbank, 2009: 3) çalışmaktadır.

Rawls’a göre adalet her şeyden üstündür ve her şeyden önde gelir. Bu bağlamda uluslararası adaletin sağlanması ve uluslararası bir topluluk (Halklar Topluluğu-Society of Peoples) oluşturulabilmesi için bu topluluğun kurallarının ve kurumlarının iyi ve etkin bir şekilde düzenlenmesi gereklidir. Halklar topluluğu arasında işbölümü ve işbirliğinin sağlanmasının yanı sıra; hak, özgürlük ve ödevlerin dağıtımı gibi konular, adalet ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Oluşturulması düşünülen uluslararası toplum modelinde, “Halklar Topluluğu”nun çeşitli görüşleri ve farklı doktrinleri olabilir. Bu görüş ayrılıkları ve farklı çıkarlardan kaynaklanan çatışmaların önlenmesi için Rawls, toplumda belirli adalet ilkelerinin olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Halklar topluluğunu oluşturan yurttaşlar temel özgürlüklere ve yetenek ve becerilerini geliştirmeleri açısından eşit fırsatlara sahip olmalıdır.

Rawls, “hakkaniyet olarak adalet (justice as fairness)” kavramını ortaya atarak halklar topluluğunu oluşturan bütün kurumların ortaklaşa olarak kabul ettiği adalet ilkelerini oluşturmak için çabalar. Bu ilke, Halklar Topluluğu’nu oluşturmak için başlangıç durumunda bir araya gelen halkların temsilcilerinin adalet ilkelerini belirlemede ve adaletin oluşturulması sürecinde bilgisizlik peçesi (veil of ignorance) sayesinde hakkaniyeti sağlamaları ile uygulanır. Rawls hakkaniyet olarak adalet kavramını, iyi düzenlenmiş halklar için bir ön şart olarak vermektedir (Yavuz, 2002: 43). Halkların yasası, belli bir gruba veya zümreye değil; toplumun tüm kesimine hitap eder. Yani uluslararası adalet kavramı geneldir, her zaman geçerlidir ve bütün toplumların bu adalet ilkelerini uygulaması gerekmektedir. Bu açıdan uluslararası adalet ilkeleri evrensel bir nitelik taşımaktadır. Halklar Topluluğu’nda, toplumların kuralları belirleme sürecine katılımında fırsat eşitliği söz konusudur. Diğer bir deyişle, halklar eşit siyasal katılıma sahiptir ve eşit siyasi güçleri vardır. Bu eşitlik, topluluğun her üyesinin birbirine karşı karşılıklı saygı göstermesi mesajının aktarılmasında önemli bir adımdır. Bu bağlamda Rawls için, bireylerin anlama kabiliyeti ve harekete geçme kapasiteleri çok önemlidir. Bireyin bu kapasitesini ve adalet duygusunu geliştirmesi, bireyler arasındaki ideal ahlaki eşitliğin bir tamamlayıcısıdır. Bu nedenle başlangıç durumunda bireyin özsaygısı, bütün diğer eylemler ve sonuçlar için bir ön koşul olmaktadır (Walton, 2014: 8).

Halkların eşitliği kabul etmesi ve diğer halkları tanımaya rağmen ikinci düzeyde (uluslararası düzeyde veya halklar topluluğu düzeyinde) halkların oluşturacağı uluslararası işbirliği kuruluşlarında bazı eşitsizlikler kabul edilmektedir. Birinci düzeydeki (yerel düzeyde ya da toplum düzeyinde) başlangıç durumunda Rawls'un; genelde hakkaniyetli fırsat eşitliği çerçevesinde herkesin yararına olacak şekilde (Rawls, 2005: 6), özeldense taraflardan en kötü durumdakilerin yararına olmak koşuluyla eşitsizliği kabul etmesinin belli amaçları vardır. Aynı şekilde uluslararası örgütlerde ve çeşitli uluslararası kuruluşlarda halkların temsili ve katkıları oranında fayda sağlaması olağandır (Rawls, 2006: 43).

Bir adalet teorisi eserindeki ikinci ilkeye göre toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler, toplumda ya en dezavantajlı olanların en fazla yararına veya görevler ve pozisyonlar herkese açık olacak şekilde adil fırsat eşitliğine göre düzenlenmelidir (Rawls, 1999: 266). Fark ilkesi ve fırsat eşitliği ilkesi olarak bilinen bu ilkelerden yola çıkarak, Halklar Topluluğu'nda eğer bir eşitsizlik olacaksa buna bütün halklar kendileri karar verecektir.

Halkların Yasası'ndaki sekiz geleneksel ilke, bütün halkların eşitliğinden ve eşit haklara sahip olmasından hareket eder ve bilinen uluslararası hukuk uygulamalarından alınmıştır. Bu anlamda fark ilkesi, Halkların Yasası'ndaki üçüncü madde ile de çelişmektedir. Diğer taraftan bir adalet teorisindeki adalet ilkelerinin sıralamasını yaparken Rawls, temel özgürlüklerin "ancak veya yine özgürlük adına" kısıtlanabileceğini söyler. Buna göre daha az geniş bir özgürlük, herkesçe paylaşılan Halklar Topluluğu içindeki toplam özgürlük sistemini güçlendirmelidir. Bunun yanı sıra ikinci olarak; eşit özgürlükten daha az bir özgürlük, daha az özgürlüğü olanların nazarında kabul edilmelidir (Rawls, 1999: 266). Adaletin verimliliğe ve refaha önceliği olarak adlandırılan bu öncelik ilkesi, Halkların Yasası'ndaki birinci ilke ile çelişmektedir. Ayrıca, yerel düzeydeki özgürlüklerin, Halklar Topluluğu'ndaki özgürlükler adına kısıtlanması hiç de makul değildir. Burada "eşitsizliğin Halklar Topluluğu'nda herkesin yararına olması adaletli midir?" sorusu akla gelmektedir. Bunun yanı sıra, "Halklar Topluluğu'nda daha az bir özgürlük, diğer halklar tarafından da kabul edilebilir mi?" sorusu ile de karşı karşıya kalmaktayız. Rawls'un gelir ve refahın halklar arasında eşitsiz dağılımını, Halklar Topluluğu'ndaki tüm halkların yararına olduğu sürece kabul etmesi fikri eleştiri konusudur. Bir diğer eleştiri noktası da Halklar Topluluğu'nda insanların her ne kadar siyasal açıdan eşit olsalar da, fakir yurttaşların siyasal haklarını kullanacakları iktisadi araçlardan yoksun kalıp kalmayacağı konusudur (Arnhart, 2011:358).

Rawls, yerel düzeyde (toplum düzeyinde) eşitsizliğin nasıl giderileceğini ve uluslararası düzeyde (halklar topluluğu açısından) eşitliğin sağlanması bakımından nelerin gerekli olduğunu sıralamaktadır. Öncelikle ona göre, demokratik toplumlarda eşitsizliği azaltmak için yoksulların katıldığı acıların ve zorlukların ortadan kaldırılması gerekir. Önemli olan zengin ile fakir arasındaki fark değil, bu

farktan kaynaklanan sonuçların ne olduğu ve nelere yol açtığıdır. Rawls'a göre toplumda zenginlik ve refah farkı olmasına rağmen bu fark, en az avantaja sahip olanın veya kendi deyimiyle toplumda en kötü durumdakilerin fayda sağlayacağı şekilde (fark ilkesi: difference principle) kabul edilebilir (Arnhart, 2011:357). Ancak bu koşul altında eşitsizlik, Rawls tarafından meşru görülür. Çünkü en kötü durumda olanlar ancak bu şekilde özgürlüklerinden akıllıca ve etkin bir biçimde yararlanabilir ve yaşamaya değer bir hayat sürebilir. Aynı şekilde "Halklar Topluluğu" üyesi toplumların, yardım etme yükümlülüğünü yerine getirmesi durumunda; zorluk içindeki toplumların da liberal ve düzgün bir hükümete sahip olması durumunda, bu aradaki fark zaten kendiliğinden azalacaktır (Rawls, 2006: 124).

Rawls, yerel düzeyde toplumdaki zengin-fakir arasındaki farkın, vatandaşlar arasında yoksul damgası ve önyargısı oluşturduğunu ifade etmekte ve bu kişilerin toplumda aşağı sınıfta görülmesini hiç adil bulmamaktadır (Rawls, 2006: 124). Ayrıca sınıf farkı yaratan sıfatlardan ve geleneklerden kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir. Halklar topluluğunda zorluk içindeki toplumlara yardım etme yükümlülüğü yerine getirildiğinde ve her halk, liberal ve düzgün hükümete sahip olduğunda toplumdaki kişilerin kendilerini daha zengin vatandaşlardan aşağı konumda görmesi kendiliğinden sona erecektir. Böylece Rawls'un adalet teorisinin yeniden dağıtıcı bu özelliği ile (redistribution principle) artık "her halk, kendi toplumuna ait zenginliğin önemini ve değerini kendisi ayarlayacaktır" (Rawls, 2006: 125).

Liberal bir gelenekten gelen Rawls'un birincil değerlerin dağılımında bazı durumlarda eşitsizliği meşru sayması, neo-liberalizm anlayışına ve neo-liberal savunuya da uygundur. Neo-liberalizm'de eşitsizlik sadece acınacak bir durum değil, tersine çok da sevindirici ve zorunlu bir durumdur. Çünkü neo-liberalizmde önemli bir unsur ve dinamik bir süreç olan rekabet olgusu ile durağanlığı getiren ve rekabeti aksatan eşitlik düşüncesi birbiri ile uyumsuz (İnaç ve Demiray, 2004: 172). Öte yandan Rawls'un adalet teorisine göre eşit özgürlük ilkesi, temel anayasal bir haktır. Bununla birlikte, fark ilkesinden kaynaklanan eşitsizlik; yani ekonomik yönden ve refah yönünden toplumda en kötü pozisyonda olanın yararı ve avantajı gözlemlenirken, toplumdaki diğer bireylerin temel anayasal haklarından ve anayasal eşitlikten mahrum bırakılmasına izin verilmez.

Uluslararası düzeyde ise yerel düzeyde görülen yeniden dağıtım ilkesinin yerini artık zorluk içindeki toplumlara yardım etme görevi, yükümlülüğü almıştır. Yardım yükümlülüğü sadece zorluk içindeki toplumları (burdened societies) değil, yasatanımsız (outlaw states) devletleri ve iyiliksever mutlakiyetçi (benevolent absolutisms) halkları da içermelidir. Rawls'un adalet teorisinin "yeniden dağıtıcı" bu özelliği ile anlatmak istediği şey, zengin olandan fakir olana tamamen kaynak ve varlık aktarımı değil, sadece Halklar Topluluğu'nda "yardım sorumluluğu"na dikkati çekmektir. Yoksa eşit şartlarda olan insanlardan daha çok çalışanın ve

tercihlerini ve kararlarını doğru yönde yapanların daha çok refaha sahip olması zaten doğaldır. Halklar ve toplumlar arasındaki refah farklılığı, liberal halklardaki adaletin tarafsızlığını bozmaması için bir açmaz olarak görülmemelidir (Borovalı, 2003: 244).

Rawls'a göre bireylerin yetenek ve kabiliyetleri, kendi faydasından ziyade Halklar Topluluğu'nun ortak yararı için kullanılmakta ve bunlar aynı zamanda toplumda en kötü konumda bulunan kişiler için kullanılmaktadır. Rawls, insanların doğuştan gelen doğal yetenek ve şans ile gelir ve refah dağılımından daha fazla pay almasının adil olmadığını ileri sürmektedir. Fakat Rawls'un düşüncesinin tam tersine, bireylerin sahip oldukları farklı yetenek ve kabiliyetleriyle ve kendi tercihleri ile kendi faydalarını gözetmesi doğaldır ve bu insanların hakkıdır. Elbette kişiler, doğal yeteneklerini kendi istekleri doğrultusunda geliştirip kullanabilirler. Bu tercih ve çabaları ile kendi yeteneklerinden yararlanarak refah elde etmeleri adalet ilkelerine uygundur. Fakat burada tartışılması gereken nokta, doğuştan zihinsel ve bedensel engeli bulunan kişinin kendini geliştirememesi ve kendi tercih ve çabası ile refah elde edememesi durumunda ortaya çıkan eşitsizliktir. Böyle bir durumda adaletin sağlanmasında oluşan eşitsizlik nasıl giderilecektir? Bu noktada Rawls, fark ilkesine göre en kötü durumda olanın faydasına olması koşuluyla yani en kötü durumda olanın eşitsizlikten yararlanması koşuluyla bu eşitsizliğe izin vermektedir. Rawls'un seçime dayalı veya koşula dayalı eşitsizlikler (choice-circumstance) arasında ayrıma gitmesi ile "fark ilkesi" daha da çok adaletsizliğe yol açmaktadır. Fark ilkesi ile Rawls, doğal dezavantajları adalet ilkeleri çerçevesinde avantaja dönüştürmek isterken, bireysel tercih ve çabalar ile elde edilen avantajları görmezden gelmektedir. En çok eleştirilebilecek nokta da şudur: küresel eşitsizlik var oldukça, dağıtım ilkesi gereği iyi düzenlenmiş toplumların ekonomilerinden iyi düzenlenmemiş halkların ekonomilerine adaletsiz şekilde kaynak transferi olacaktır (Tan, 2001: 121).

Rawls'un adalet teorisi ütöpik hale geldikçe, adil bir yaşam elde etme amacı imkânsız hale gelmekte, adalet artık hayatta ulaşılabılır bir erdem olmaktan çıkmaktadır. Rawls'ın adalet gerçekte dünyada ulaşılamayacağı, adil bir düzenin kurgusal kalacağı mesajını vermektedir (Öztürk, 2007: 81). Rawls, fark ilkesi tartışmalarında; ahlaki sezgileri yansıtan yeniden dağıtıcı adalet ilkelerinin halkların yasasına uyarlanmasını savunur. Yine bu uyarılama sürecinde, adalet ilkelerinin halkların yasasına uyarlanmasında yaygın şekilde kabul edilen mevcut gerçekçi bir uluslararası hukuk normları dizisi ile uluslararası ahlaki yükümlülüklerle ilişkin ahlaki sezgiler arasındaki ayrımı iyi yapamaz (Garcia, 2001: 669). Rawls, toplumsal adaletin; özgürlük ve eşitlik ilkelerinin dengeli dağılımı ile sağlanabileceğini, toplumda ancak sınırlı bir zenginlik farkı olabileceğini ve toplumda en yüksek mevkilere gelme konusunda bireylerin eşit şartlara sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Rawls'un amacı; adaleti önlediği için mal ve hizmetlerin, mülklerin toplumsal paylaşımında doğal ve doğuştan gelen şansın etkisine karşı çıkmaktır.

Rawls'un halklar arasındaki eşitsizlik üzerinde durmasının nedeni, "halklar topluluğu"nun yapısındaki siyasi süreçteki hakkaniyete verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Yerel düzeyde seçim ve atamalarda hakkaniyetin sağlanması önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, aynı yetenek ve çalışma isteğine sahip olması şartıyla her vatandaşa sınıfına ve kökenine bakılmaksızın eşit seçilme ve atama şansı verilmelidir. Bunun yanı sıra Halklar Topluluğu'nda herkese eşit eğitim sağlayan ve ayrımcılığı ortadan kaldıran hakkaniyetli bir fırsat eşitliği oluşturan politikalar uygulanmalıdır. Rawls'a göre halklar arasında temel hakkaniyet, halkların başlangıç durumunda bilgisizlik peçesi arkasında eşit olarak temsil edilmeleri ile sağlanır. Bu nedenle eşit temsilin gereği olarak halkların temsilcileri, hem kendi halkının bağımsızlığını hem de diğer halklar ile olan eşitliği korumak zorundadır (Rawls, 2006: 125). Rawls'a göre küresel eşitsizliğin nedenleri; halkların sahip oldukları toplumsal ve siyasal kültür, din, felsefe, geleneklerden kaynaklanır ve aynı zamanda bunlar yoksulluğun nedeni de olabilir. Rawls devletlerin az gelişmişliğini iç etkenlere bağlarken, küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile Rawls'un bu argümanı artık geçerliliğini yitirmiştir ve küresel eşitsizlikte artık dış etkenlerin payı da yadsınamaz bir gerçektir.

Halklar Topluluğu'nda yurttaşlar, ortak çıkar için yakın bir işbirliği girişimi ile kaynaşıp bütünleşirler ve sosyal işbirliğinin fayda ve yükünün makul dağıtımını belirlemek için bazı liberal doktrinleri benimserler. Modern, küresel kaynakların dağılımındaki eşitsizliklerin, her zaman haksız veya adaletsiz olduğu söylenemez. Bununla birlikte, Halklar Topluluğu'nun temel yapısı, fakir toplumların zararına veya aleyhine değildir ve onlar üzerinde baskıcı ve zorlayıcı bir etki yaratmayacaktır. Çünkü az bir doğal kaynağa ve varlığa sahip olan toplumlar bile "iyi düzenlenmiş/well-ordered" olabilir (Shaw, 2005: 223). Halkların Yasası'nda, halklar hükümetler eliyle kendilerini ifade eder (Pettit, 2006: 47) ve "Halklar Topluluğu" kişiler tarafından değil birden çok hükümetler tarafından yönetilir. Halklar Topluluğu'ndaki halkların temsilcileri de kendi toplumlarının eşitlik ve bağımsızlığını korumak ister. İyi düzenlenmiş halkların temsilcileri, karşılıklılık kriterine uygun olan halkların yasası ilkelerinin faydaları hakkında düşünürler ve karşılıklılık kriteri hem yerel düzeyde vatandaşlar arasında, hem de uluslararası düzeyde halklar arasında geçerliliğini korur.

Rawls'un kurgusunda Halklar kendi aralarında birleşerek kartel oluşturamaz ve oligopol şeklinde hareket edemezler. Bütün halklar, pazarın özgürlüğü ve rekabetçiliğini koruyacak hakkaniyetli ticaret kurallarına uymakla yükümlüdür. Zamanla halklar (birinci düzeyde ise vatandaşlar), sadece küresel adalet ve hakkaniyet ilkelerini kabul etmekle kalmaz bu ilkelere göre hareket etmelerini sağlayan bir adalet duygusunu kendiliğinden edinirler. Rawls bu adalet duygusunun kazanılmasını, iyi düzenlenmiş liberal toplumdaki "öğrenme" faktörüne bağlamaktadır.

Liberal Halklar istikrarlı olduğundan, uluslararası adalet açısından da istikrarlıdır. Çünkü adil bir iç yapıları ve ortak duyguları vardır ve kendi çıkarlarını adil işbirliği koşulları içinde gerçekleştirmelerini sağlayan bir ahlaki doğaya sahiptirler (Walton, 2014: 3). Yerel düzeyde eğilimler ve uygulamalar değişse bile halklar, hem yerel adalet hem de küresel adalet yönünden istikrarlı olmayı sürdürecektir. Bu halklar, liberal anayasal demokrasilerde “meşru hükümet” ilkesini paylaştıkları gibi; güç, zafer ve hükmetme gibi gururları da yoktur. Bunun da ötesinde liberal halkların saygınlığı, kendi iç siyasi ve toplumsal kurumlarının adil ve düzgün olmasından ileri gelmektedir. Bu şekilde bir vatandaşlık kültürü kendiliğinden oluşur ve bu halklar bir yurttaşlar toplumu haline gelirler. Aynı zamanda halklar arasında eşitliğe önem vererek halklar topluluğu düzeyinde uluslararası sistemde karşılıklı saygı mekanizması içerisinde hareket etmektedirler (Rawls, 2006: 50).

3. Adil Bir Uluslararası Toplum Kurgusu Ve “Halkların Yasası” Argümanı

Rawls, “Bir Adalet Teorisi-A Theory of Justice” ve “Siyasal Liberalizm-Political Liberalism” eserlerinde ileri sürdüğü kavramlardan yola çıkarak Halkların Yasası’nda uluslararası adalet ve uluslararası toplum modelini incelemektedir. “Bir Adalet Teorisi” adlı eserinde öne sürülen “başlangıç durumu- original position” ve “bilgisizlik peçesi- veil of ignorance” kavramları ve “Siyasal Liberalizm” adlı eserindeki “Makul Çoğulculuk- fact of reasonable pluralism” olgusu ile; Halklar Topluluğu’nda belirlenen adalet ilkelerine uyan, adil ve iyi düzenlenmiş bir uluslararası toplum modeli kurgulamıştır. Rawls, liberal bir toplumun liberal ve liberal olmayan diğer toplumlar ile nasıl ilişki kurması gerektiğini ve bu ilişkileri düzenleyecek yasaların neler olacağı üzerinde durur. Yine bu eserde, belirlenen adalet ilkelerinin gerçekten adil olup olmadığını sorgulamaktadır.

Halkların Yasası adlı eser, liberal ve siyasi bir adalet anlayışının bir uzantısı olarak siyasi liberalizm bağlamında geliştirilmiştir (Freeman, 2003: 45). Halkların Yasası’nın oluşturulmasında iki önemli neden vardır. Birincisi zulüm ve duyarsızlaşmaya sebep olan siyasi adaletsizliktir. Toplumlar arasında görülen baskı, zulüm, açlık, kıtlık, yoksulluk, soykırım ve savaşların nedeni bu siyasi adaletsizliktir. Bu nedenle Halkların Yasası ile küresel adaletin sağlanması amaçlanmaktadır. İkincisi ise Halkların yasası ile adil politikalar izlenerek ve adil kurumlar oluşturularak Halklar Topluluğu kurulduğunda, halklar arasındaki adaletsizliğin giderileceği düşüncesidir. Rawls Halkların Yasası’ndaki ideal teoride; toplumların kurumsal, kültürel ve ahlaki 3 temel niteliğe sahip olduğunu belirterek daha geniş kapsamlı bir halk tanımlaması yapmaktadır. İlk nitelik olarak kurumsal yönden ele alındığında; her halkın, onların temel isteklerine cevap veren, yerleşim yerlerini savunan, siyasi kurumları, kültürü, bağımsızlığı ve özsaygıyı koruyan ve vatandaşlarının emniyet, güvenlik ve refahını garanti eden “makul şekilde adil” bir yönetime sahip olduğunu belirtmektedir (Kuper, 2000: 642). Kültürel yönden bakıldığında ise bu halkları oluşturan vatandaşların, Mill’in dediği gibi

“ortak sempati duygusuyla” kültürel olarak bütünleştiği (Rawls bunu milliyet ve vatandaşlık duygusu ile açıklamaktadır) ifade edilmektedir. Son nitelik olarak her halkın, en azından mantıksız olmayan ahlaki bir hak ve adalet anlayışına sıkı sıkıya bağlı bir ahlaki doğaya sahip olduğu vurgulanmaktadır (Kuper, 2000: 642).

Uluslararası İlişkilere adil olarak yön verecek “Halkların Yasası”, kişilere değil halklara hitap eder. Çünkü uluslararası siyasal kurumlar; bireyleri değil, halkları veya ulusları özgür ve eşit kabul etmektedir (Kim, 2014: 3). Halkların Yasası’nda Uluslararası Adalet, halklar arasındaki ilişkileri düzenler. Bireylerin adalet ilkelerini belirledikleri durum, başlangıç durumu (original position) olarak adlandırılmıştır. Başlangıç durumu klasik toplumsal sözleşme teorilerindeki “doğal durum”a benzemektedir. Halkların Yasası’nda da başlangıç durumundakiler, bir sözleşme ile adalet ilkelerini belirlemektedirler. Halklar arasındaki anlaşma oy birliği ile yapılacaktır ve belirlenen adalet ilkeleri evrensel nitelikte olacaktır (Aktaş, 2001: 242). Fakat Halkların Yasası’ndaki başlangıç durumunda Rawls, “Bir Adalet Teorisi” adlı eserinden farklı bir “başlangıç durumu”ndan söz eder. Bu ikinci tip uluslararası başlangıç durumunda, uluslararası adil bir sistem için katılımcıların her biri bir halkın temsilcisidir (Rawls, 2006:18) ve bu durum liberal ve liberal olmayan halklar için ayrı prosedürler gerektirir (Borovali, 2003: 236).

Halkların yasasındaki adalet ilkeleri belirlenirken, halkların bu ilkelerin belirlenmesinde tarafsızlığı ortadan kaldıracak toplumsal, tarihsel ve doğal eğilimlere sahip olmadıkları bir durumu ifade eden “bilgisizlik peçesi- veil of ignorance” arkasında oldukları varsayılır. Rawls, bilgisizlik peçesi arkasındaki halkların temsilcilerinin ırk, etnik köken, cinsiyet, güç, zekâ gibi birçok doğal yetenekleri hakkında bilgiye sahip olmadıklarını (Rawls, 2005: 25) varsaymaktadır. Bu şekilde bilgisizlik peçesinin arkasındaki halkların temsilcileri, adil şartlar altında adil seçim yapma şansına sahiptirler. Birbirinden farklı ahlaki, dini ve felsefi görüşleri ifade eden “makul çoğulculuk” kavramı ise, Halkların Yasası’nda uluslararası düzeyde farklı görüş ve kültürlerden gelen halklar arasındaki çeşitlilik için kullanılmıştır. Böylece, siyasal adalet ve liberalizm tartışması, uluslararası boyuta taşınmıştır ve uluslararası ilişkilerin tesisinde önemli bir rol oynamıştır. Rawls’un metodolojisinde başlangıç durumu şartları ile seçilen ve kabul edilen adalet ilkeleri arasında mantıksal tutarlılık vardır. Çünkü özelde bireyler, genelde ise halklar; başlangıç durumunda kendi çıkarları, iddiaları ve ihtiyaçlarından habersiz oldukları için belirlenecek ve kabul edilecek adalet de bunlardan arındırılmış olacaktır (Aktaş, 2001: 242).

Rawls’a göre halkların yasasını belirleyecek halklar, uluslararası başlangıç durumundaki (original position) “iyi düzenlenmiş halklar/ well-ordered peoples” dir. Belki hiçbir toplum, Rawls’un düzgün hiyerarşik uluslararası toplum kurgusunu karşılayamayacak olsa da onun bu ütopyik toplum kurgusu ile yapmak istediği şey; liberal toplumların liberal olmayan toplumlara karşı toleranslarının sınırlarını belirlemektir (Freeman, 2003:46). İyi düzenlenmiş yapıda halkların

bir aktör olarak hareket edebilmesi için dışsal temsili hükümet ve içsel sorumlu vatandaşlar arasında sürekli bir etkileşim gereklidir (Pettit, 2006: 48). Başlangıç pozisyonundaki makul halklar, liberal ve düzgün halklardan oluşmaktadır. İyi düzenlenmiş halkların oluşturduğu topluluğa ise "Halklar Topluluğu (Society of Peoples)" adını vermiştir. Bu topluluk, halklar arasında karşılıklı saygı ve itibarın oluşmasını sağlayan barış, güvenlik ve siyasi özerklik temin etmektedir. Böyle bir ortama zemin hazırlayan şey ise Halkların Yasası'ndaki sekiz ilkedir (Maffettone, 2011: 203). İyi düzenlenmiş halklar, bireysel hak ve özgürlüklerin liberal değerleri tarafından düzenlenmişken; düzgün halklar, bu alanda ne liberal ne de demokratik olarak nitelendirilebilir (Ateş, 2012: 25). Düzgün halklar, ortak iyi fikrine dayalı adalet anlayışı (common good idea of justice) ile işlemektedir ve iyi düzenlenmiş ve düzgün halklar bu anlayışı paylaştıkları için Halklar Topluluğu'nu şekillendirebilirler (Ateş, 2012: 26). Halklar Topluluğu'nun kurumsal yapısı, uluslararası bir devlet (dünya hükümeti veya üst devlet) örneği içermez fakat; güvenlik, finans ve ticaret konularıyla ilgili işbirlikçi örgütler ağına sahiptir. Bu ideal uluslararası düzen konsepti Rawls'un, Kant'ın fikirlerini kabul ettiğini göstermektedir. Rawls, tıpkı Kant gibi bir dünya hükümetinin ütopya olacağı düşüncesini reddederken; Kant'ın her hükümetin cumhuriyetçi olması ve özgür ve eşit yurttaşların insan haklarını garantiye alması gerektiği fikrine katılmaz (Freeman, 2003: 44). Kant gibi Rawls da, liberal demokratik toplumların birbirleri ile savaşa girmeyeceğine ve sıkı bir barışçıl işbirliği ağı geliştireceğine inanmaktadır. Böylelikle bir dünya hükümetine gerek kalmayacaktır ve uluslararası düzeni korumak için de bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmayacaktır. Bu demokratik barış hipotezi, liberal ve düzgün halkların savunması ve genişlemesi fikrinin neden liberal dış politikanın temel amacı olması gerektiğini açıklamada önemli bir rol oynamaktadır (Beitz, 2000: 673).

Düzgün toplumlar iç işlerinde adil olmamasına rağmen uluslararası ilişkilerde adil ve hoşgörülü bir davranış sergilerler. Bu toplumlar, iyi niyet ilkesini içeren bir danışma mekanizmasına sahiptir. Uluslararası başlangıç durumunda; iyi düzenlenmemiş halkların (yasatanırmaz devletler, zorluk içinde toplumlar ve iyiliksever mutlakiyetçi toplumlar) temsilcileri bulunmaz, sadece iyi düzenlenmiş halkların temsilcileri vardır. Bu halkların temsilcileri, başlangıç durumundaki müzakerede kendi güvenliklerini, topraklarını ve vatandaşlarının refahını garantiye alıp bağımsızlıklarını ve kültürlerini korurlar. Başlangıç durumunda bir araya gelen iyi düzenlenmiş halklar, diğer halklara saygı göstererek onların eşitliğini kabul etmekle birlikte aynı saygıyı ve eşitliği de diğer halklardan beklemektedirler. Toplum, vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını sağladığı ve onların insan haklarına saygı duyduğu sürece ve ortak iyi fikrine dayalı adalet anlayışına göre düzenlendiği sürece, düzgün hale gelecek; halklar topluluğu içinde siyasi meşruiyet kazanacak ve diğer halklar tarafından hoşgörü ile karşılanarak saygı görecektir. Halklar Topluluğu içerisinde, dağıtım adaletini hem yerel düzeyde hem de uluslararası düzeyde gerçekleştirecek belirli bir dağıtım adaleti ilkesi bulunmamaktadır (Freeman, 2006: 30). Rawls 'un "başlangıç durumu" kavramını ve Hobbes, Rousseau, Kant'ın

toplumsal sözleşmesini kullanmasının nedeni, küresel adaletin oluşturulmasını sağlamak için gerekli ilkeleri belirlemek ve adaletin tesisini sağlayacak bir ortamın oluşturulmasını mümkün kılmaktır. Çünkü “başlangıç durumu” insanları ahlaki açıdan eşit kabul ettiğinden, adalet ilkelerinin tespit edilmesi de eşit olacaktır. Aynı şekilde “bilgisizlik peçesi (veil of ignorance)” kavramını da adalet ilkelerinin oluşturulmasında tarafsızlığı göstermek için, seçimde tarafsızlığın sağlanması için kullanmaktadır. Halklar Topluluğu’ndaki vatandaşlar, bilgisizlik peçesi sayesinde diğer vatandaşlarla eşit konumda olacaktır. Halkların Yasası’ndaki bu “eşit vatandaşlık” fikri, her bir vatandaşın kendi şahsi kimliğinden ayrı bir düşüncedir ve toplumsal birliğin oluşturulmasında önemlidir.

Rawls Halkların Yasasını, siyasal liberalizme göre düzenleyerek iyi düzenlenmiş toplumların adalet anlayışını Halklar topluluğu için genişletmiştir. Bu yasa ile iyi düzenlenmiş liberal ve düzgün halkların dış politika ilkeleri belirlenmiştir. Halklar sadece liberal halklardan ibaret değildir, Rawls’un düzgün halklar dediği liberal olmayan iyi düzenlenmiş halklar da vardır. Bu liberal olmayan fakat düzgün halklar, Rawls’a göre Halklar Topluluğu’nda liberal toplumlar tarafından hoşgörü ile karşılanmalıdır. Liberal olmayan halkların kendi içerisindeki kurumlar, siyasal adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun hareket ediyor ise Rawls, bu toplumlara “düzgün” olarak nitelendirir ve bu halkların liberal halklar tarafından hoşgörü ile karşılanması gerektiğini vurgular.

Rawls ‘un kurguladığı düzgün halkların vatandaşları arasında siyasal eşitlik yoktur fakat dini veya seküler temelli “ortak iyi” fikrine dayanan bir adalet anlayışı vardır. Rawls’un bu toplumlara “düzgün halklar” olarak tanımlamasının nedeni; diğer toplumlarla olan ilişkilerini şiddet kullanarak çözmeye çalışmamaları ve saldırgan amaç gütmemeleri, insan haklarına saygı göstermeleri, vatandaşları için asgari yaşam şartlarını sağlamaları ve siyasi danışma mekanizmasına sahip olmalarıdır (Rawls, 2006: 69). Liberal halklar dış politika açısından bu toplumlara, Halklar Topluluğu’nun bir üyesi olarak kabul etmeli, onları liberal olmaya zorlamamalı ve onları liberal olmaya teşvik etmelidir. Demokratik halklar, bu demokratik olmayan fakat bazı yönlerden iyi düzenlenmiş halklara karşı dış politika açısından siyasi güç ve baskı uygulamayabilir (Blake ve Smith, para. 20). Bu teşvikler sayesinde düzgün halklar, liberal kurumların uluslararası ilişkiler açısından avantajlarını görecektir ve liberal olma yönünde olumlu adımlar atacaklardır (Rawls, 2006: 66). Bu anlamda Beitz ‘ın da eleştirdiği gibi Rawls’un uluslararası ilişkiler fikri, sadece liberal toplumlar üzerine kurulmuştur ve dar kapsamlı olarak kalmıştır. Çünkü Halkların Yasası’nda liberal toplumların dış ilişkileri sadece; a- diğer (liberal ve düzgün) halklar ile ilişkilerle, b- zorluk içindeki halklara ekonomik yardım ile, c- yasatanımsız devletlere karşı durmak(savaş ve yaptırımlarla) ile sınırlı kalmıştır (Shue, 2002: 309).

Rawls’un kurgusunda, “Düzgün” halkların Halklar Topluluğu üyesi olabilmesi için 2 temel şart vardır. İlk olarak bu toplumlar, saldırgan politika gütmemeli ve

amaçlarına ulaşabilmek için diplomasi, ticaret gibi barışçıl yolları tercih etmelidir. Ayrıca bu halklar; diğer halkların bağımsızlıklarına, siyasal ve toplumsal düzenlerine saygı göstermelidirler (Rawls, 2006: 69). İkincisi, insan haklarını güvenceye alan ortak iyi fikrine dayalı bir adalet anlayışının yanında halka ahlaki görevler ve yükümlülükler verecek bir hukuk sistemine sahip olmaları gereklidir. Söz konusu hukuk sistemindeki yargıçlar ve yasa uygulayıcıların da yasaların gerçekten de ortak iyi fikrine dayalı adalet anlayışına uygun olduğuna ve bu anlayış tarafından yönlendirildiğine inanmaları ve uygulamaları gerekmektedir (Rawls, 2006: 71).

Rawls, düzgün toplumların liberal ve demokratik olmamasına rağmen yukarıda bahsedilen şartlara haiz oldukları için "Halklar Topluluğu" üyesi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Doyle, 2006:110). Halklar Topluluğu üyesi liberal ve düzgün halklar arasındaki ilişkileri global boyutta düzenleyen Halkların Yasası, bu halkların kendi arasındaki ilişkilerinin yanı sıra "iyi düzenlenmemiş halklar" ile olan ilişkilerini de düzenlemektedir. Böylece küresel dış politika ilkeleri ayrıntılı olarak belirlenmiş olmaktadır. Rawls, uluslararası istikrarın sağlanabilmesinin nedenini Halkların yasasının varlığına bağlayarak toplumların halkların yasasına bağlı kalması ile uluslararası düzende istikrar sağlanabileceğini belirtmektedir. Halkların yasası, farklı siyasal kültüre ve geçmişe sahip toplumları Halklar Topluluğu'nun ortak paydası altında birleştirir. Makul çoğulculuk olgusuna göre, farklı içyapıya sahip olan ve insan haklarına saygı göstermesine rağmen siyasal eşitsizlikler bulunan düzgün halklar, halkların yasasına riayet ettiği sürece hoşgörü ile karşılanırlar ve Halklar Topluluğu'na kabul edilirler. Rawls' a göre uluslararası adalet ve barışın şartları, yerel düzeyde adaletin varlığına bağlıdır. Bu nedenle ideal kuramın konusu olarak uluslararası adalet, ilk olarak bireylerin temsilcilerinin ve yerel toplum için adalet ilkelerinin ön seçimini gerekli kılar. Sonraki aşama ise Halklar Topluluğu'nu yönlendirecek ilkelerin halkların temsilcileri tarafından seçilmesini gerektirir. Bu iki aşamalı yaklaşım "Perpetual Peace (Ebedi-daimi Barış)" adlı eserdeki Kant'ın yaklaşımına ayna tutmuştur (Garcia, 2001: 664).

Rawls, Halklar Topluluğu'nda tüm halkları eşit olarak kabul etmesine rağmen; uluslararası alanda halkların oluşturacağı kuruluşlarda, çeşitli nedenlerle günümüzde de geçerli olan eşitsizlikleri kabul etmektedir. Örneğin günümüzdeki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarında beş daimi üyenin oyları ile belirleyici rol oynaması da Rawls'un eşitsizliğine benzer bir eşitsizlik yaratmaktadır. Rawls, devlet terimi yerine halk ifadesini kullanır, çünkü devlet yetkiyi belirleyebilir ve egemenlik kullanabilir. Ona göre halkları devletten ayıran fark; adil halkların, diğer halklara saygı göstermeye, eşitliklerini tanımaya ve onlara işbirliği imkânı vermeye istekli ve hazır oluşlarıdır (Rawls, 2006: 36). Esasen Rawls'un halk ve devlet ayrımı hiçbir şeyin yönünü değiştirmez, aksine fonksiyonel olarak bu kavramlar birbirine benzerdir. Rawls, üstü kapalı olarak halkların uluslararası ilişkilerinde temel aktörlerin devletler olduğunu ima etmektedir

(Pettit, 2006: 47,48). Rawls, aslında uluslararası düzeyde eşitsizlik sorunundan kaçınarak bunun yerine ana siyasi hak ve özgürlüklere ve bunların önceliklerine odaklanır. Bu öncelikler ve bunlardan yararlanma, uluslararası toplumda daha da genişletilebilir (Garcia, 2001: 670). Rawls'un teorisinde siyasi güç, ortak insan aklının belirlediği ilkeler ve idealler ışığında bütün yurttaşların makul ve eşit bir biçimde kabul ettiği bir anayasa tarzı oluşum ile uyumlu olmak şartı ile meşru sayılmaktadır. Bu nedenle siyasi güç, yalnızca bütün yurttaşların uygun bulunduğu şekilde kullanılabilir (Florescu, 2013: 119).

Rawls'un adil bir uluslararası toplum kurma sorununu Hobbes ve Locke'taki "doğa durumu"na benzer hipotetik nitelikli "başlangıç durumu" kavramı ile ele alması (Freeman, 2003: 10), cemaatçi siyaset teorisyeni Michael Walzer tarafından eleştirilmektedir. Walzer "Spheres of Justice" adlı eserindeki eleştirisinde, adalet anlayışının kültürel olduğunu ileri sürer. Ona göre adalet teorisinin geliştirileceği ortam Rawls'un ileri sürdüğü "başlangıç durumu" gibi hipotetik bir ortam değil, belirli bir tarih ve coğrafyaya göre şekillenen kültür ve geleneğin oluşturduğu ortamdır (Kılınç, 2010: 8). Rawls tarafından savunulan uluslararası toplum modeli, cemaatçi teorisyenlere göre ütopyiktir. Çünkü bireyler, Rawls'un başlangıç durumundaki gibi kültür, gelenek ve tarihin olmadığı bir ortamda karşılaşamazlar. Ayrıca birey ve bireyin adalet ve toplum algısı, ait olduğu kültür, gelenek ve tarihten bağımsız değildir (Kılınç, 2010: 9).

Charles Beitz ve Thomas Pogge gibi liberaller, Rawls'un halkların uluslararası ilişkilerde kendi kendine yeterli oldukları fikrine karşı çıkarlar ve bunun yerine halkların bağımsız olduğunu öne sürerler. Bu nedenle onlara göre; bağımlılık ilişkisi içerisindeki bireyler gibi, ticaret ve yatırım yapan, borçlanan fakat eşit olmayan halklar da varlıkları ve kazançları kendi içinde adil bir şekilde dağıtabilmektedirler (Doyle, 2006:110).

4. Halkların Yasası'nda İnsan Hakları

Halkların Yasası'nda insan hakları, çağdaş anayasal demokrasilerde ifade edilen yaşam, mülkiyet, güvenlik, düşünce ve toplanma özgürlüğü, eşitlik hakları gibi insan haklarından farklı şekilde ele alınmış ve "kölelik ve serflikten kurtulma, vicdan özgürlüğü, etnik grupların kitle katliamı ve soykırımdan korunması gibi özel bir acil haklar sınıfına yer verilmiştir" (Rawls, 2006:85). Temel insan hakları, kişi bütünlüğünü ve yaşamını garanti altına almaktadır. Halkların Yasasında insan hakları; sadece liberal halklar tarafından değil, aynı zamanda düzgün toplumlar tarafından da savunulmakta ve korunmaktadır. Bu nedenle düzgün halklar, liberal toplumlar tarafından hoşgörü ile karşılanıp saygın olarak kabul edilmektedir. Rawls'un "bir adalet teorisi"ndeki adalet ilkelerinden ilk ilkeye göre "her şahıs, herkes için benzer bir özgürlük sistemi ile bağdaşan eşit temel özgürlüklerin en kapsamlı bütünsel sistemine eşit bir hakka sahiptir" (Rawls, 1999: 266) ve bu, yazar tarafından "özgürlük ilkesi" olarak adlandırılır. Liberal demokratik açıdan

bakıldığında, bağımsız halklardan oluşturulan Uluslararası Halklar Topluluğu düzeni; üye toplumların tümü adil olmasa bile yine de o düzeni oluşturan halklara karşı adil olarak adlandırılabilir. Bu anlamda tüm toplumların temel insan haklarının güvence altına alınması, bütün halkların ve onların tüm hükümetlerinin görevidir. Fakat bunu sağlarken, bütün halklar arasında demokratik hakların zorla kabul ettirilmeye çalışılması, "uluslararası halklar topluluğu" nun bir görevi değildir (Freeman, 2003: 48).

İnsan haklarının sınıf hakları kapsamında dar anlamda belirlenmiş ve sınırlandırılmış olmasına rağmen, Halkların Yasası'nda insan haklarının özel bir önemi vardır. İnsan Hakları, savaş nedenlerini ve biçimini sınırlayarak ve bir rejimin içerideki özerkliğine sınırlar getirerek (Freeman, 2003: 47), egemenlik güçlerinde iki büyük tarihsel değişime yol açar. İlk olarak Halkların Yasası'ndaki ilkelerin oluşturduğu değişim ile savaş, artık hükümet politikasının bir aracı olmaktan çıkmakta ve yalnızca savunma ya da insan haklarını koruma amacı ile meşru sayılmaktadır. Bu değişim ile birlikte ikinci olarak artık bir hükümetin kendi iç özerkliği de sınırlandırılmaktadır (Rawls, 2006: 85). Fakat Rawls'un uluslararası adalet teorisi, soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlar ya da savaş suçları karşısındaki uluslararası yasakları etkileyemez. Rawls, uluslararası davranışın ona göre belirleneceği bir hipotetik uluslararası başlangıç durumundan çıkarılmış bir uluslararası ilkeler ve pozitif standartlar listesi de sunmaktadır (Fisher, 2006: 408). Aslında Halkların Yasası'nın 6. Maddesi her ne kadar insan haklarının korunması yönünde olsa da; Rawls'un başlangıç durumu modelinin uluslararası düzeye uyarlanması, aslında insan haklarını ciddiye alan bir zemin teşkil etmemektedir (Fisher, 2006: 408).

Rawls Halkların Yasası'nda insan haklarını; "anayasal haklardan, liberal demokratik vatandaşlık haklarından ve bazı siyasal kurumlara ait diğer kurumsal ve bireysel haklardan ayrı tutmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları, bir taraftan Halklar Topluluğu'ndaki toplumların yerel yasalarına sınırlama getirirken diğer taraftan da yerel siyasal ve toplumsal kurumların düzgün kalabilmeleri için gerekli, ancak yeterli olmayan standartları belirler" (Rawls, 2006: 85). Bu açıdan İnsan Hakları, toplumun siyasal kurumlarının ve yasal düzeninin düzgün olabilmesi için gereklidir ve başka halkların askeri güç kullanarak haklı nedenlerle zor kullanmalarını engeller. Ayrıca bu haklar, halklar arasındaki çoğulculuğa da bir sınır getirmektedir (Rawls, 2006: 86). Bu anlamda Halkların Yasası'nda belirtilen haklar ve ilkeler, saldırgan ve yasa tanımaz devletlere tıpkı günümüzdeki hegemon güçlerin askeri güç kullanımına benzer şekilde sınırlama getirmektedir.

Halkların Yasası, aynı zamanda halkların kendi iç egemenliğinin sınırlarını da belirler. Rawls'a göre savaş, ancak insan hakları ihlal edildiğinde veya devletlerin varlık ve güvenliği tehlikeye düştüğünde savunma amaçlı olarak kabul edilebilir (Kim, 2014: 14). Rawls'un bu düşüncesi gerçekten de çağdaş fikirlere ve ilkelere uymaktadır. Diğer taraftan Rawls'un uluslararası kurumları devletler ile

sınırlandırması, bireyler için duyulan kaygı ile bağdaştırılabilir. Çünkü uluslararası düzeyde başlangıç durumunda yer almak için sadece düzgün devletlere yer vermektedir. Bu nedenle uluslararası adalet teorisinde Rawls, liberal demokratik karakter sergileyen devletlere odaklanır ve bu devletlerin uluslararası kurumları nasıl değerlendirdiğine ve diğer uluslararası aktörlere nasıl cevap verdiğine yönelir. Yerel sosyal sözleşmeyi, uluslararası alana genişleterek bireylerin seçilmiş siyasetçileri tarafından uluslararası düzeyde temsil edilebilmelerini sağlar. Rawls'a göre onun uluslararası modeli, devletlerin egemenlik ve eşitliğini ve devletler ile insan hakları arasındaki anlaşmaları destekleyen yasalar geliştiren bir modeldir (Fisher, 2006: 410).

Rawls'a göre insan hakları evrensel bir nitelik taşır ve liberal olsun ya da olmasın bütün toplumları kapsar. Uluslararası haklar, ahlaki özgürlük ve bireysel olarak kendi kaderini belirleme üzerine kurulur. Bu temellendirme, liberal toplumlarda demokratik barışı devam ettirir (Doyle, 2006:111). İnsan haklarını ihlal eden devlet, Halklar Topluluğu üyesi olmasa bile önce kınanır, sonra çeşitli yaptırımlar uygulanır ve son çare olarak da güç kullanarak müdahale edilir. Günümüzde bu durumun örneklerini NATO, BM ve AB üyesi olmayan ülkelere yapılan müdahalelerde görmekteyiz. Çünkü bu devletlere yapılan müdahale ile tüm uluslararası sisteme güven gelecek, tüm halkların güvenlik tedirginliği ortadan kalkacak ve uluslararası adaletin global boyutta tesisi sağlanacaktır. Liberal toplumun ve serbest piyasanın insanileştirilmesi için çözüm yolu, Rawls'un adil bir uluslararası toplum (halklar topluluğu) fikrinde yatmaktadır. Bu bağlamda Rawls, Halkların Yasası ile toplumsal adaletin ve adil bir toplum düzeninin nasıl olması gerektiğini araştırır ve bireyin özgürlüğünü ön plana çıkartarak onun haklarını savunan bir toplumsal yapı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan adalet ve adil dağıtım ilkeleri, insan hakları ve özgürlüklerinin yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Rawls, toplumdaki temel ve ekonomik kurumlar üzerinde hangi düzenlemelerin yapılması gerektiğini ve bu konuda bir görüş birliği ve uzlaşmanın gereğini sorgulamaktadır. Bu sayede adaletin sağlandığı bir uluslararası toplum oluşturulması için gerekli koşullar belirlenecektir (Tosun, 2010: 90).

Halkların Yasası, hiçbir devlete makul bir neden olmadan kendi akılcı çıkarlarını gerçekleştirmek (ekonomik çıkar veya yayılcı anlayış) için savaşa girme hakkı vermez. Bu amaç için halkların yarasını çığneyen toplumlar Halkların Yasası'nda "yasatanıma devlet" olarak adlandırılır. Çünkü askeri ve ekonomik güce sahip yayılcılık amacı güden bir devletin varlığı, uluslararası barış ortamını sarsmakta ve liberal ve düzgün bütün halkların ulusal güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Rawls'a göre bütün liberal ve düzgün halkların dış politikaları açısından yapmaları gereken şey, insan haklarını güçlendirmek ve geliştirmektir çünkü, yasatanıma devletleri sınırlandırabilmenin tek yolu budur (Kim, 2014: 14). Günümüzde bu devlete örnek liberal kimliğe bürünüp, ekonomik ve siyasi çıkar için demokratik ilkeleri ve insan haklarını ihlal eden "yasatanıma" devlet A.B.D.'dir (Koç, 2011:

73). İnsan haklarını ihlal eden bir devlette, demokratik kontrolün tamamen eksik olması, Putin örneğinde görüldüğü gibi baskıcı bir liderin bütün gücü elinde bulundurmasına ve karşısındaki siyasi direnci önlemesine izin verir. Bu bağlamda Halkların Yasası'nın ve Rawls'un kurguladığı uluslararası toplum modelinin, liberal devletlerin A.B.D. örneğinde olduğu gibi yasa tanımaz eylemlerine karşı çözüm üretmediği ve bu toplumlar üzerinde bir önlem alamadığı için ütopyik bir kurgu olduğu anlaşılmaktadır.

Rawls, Halkların Yasası'nı kabul edip uygulayan her topluma ve bütün iyi düzenlenmiş halklara (liberal, düzgün), kendilerini savunmak için savaş hakkı tanır (Rawls, 2006: 101). Savaş (savunma) hakkı, müttefikleri savunma hakkını da kapsamaktadır (Rawls, 2006: 99). Liberal Halklar, halkların yasasına göre savaşta vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlüdür ve vatandaşlarını herhangi bir nedenle savaşa zorlayamazlar. Ancak burada "halkların yasasında" insan hakları açısından tartışılması gereken önemli bir husus vardır. Rawls'a göre bu halklar, ancak özgürlük adına yani demokratik kurumları ve toplumun geleneklerini, yaşam biçimlerini korumak amacıyla gerekli görüldüğü takdirde vatandaşların özgürlüklerine müdahale edebilir (Rawls, 2006: 100). Bu şekilde halkın ve bireylerin özgürlüklerine yapılan bir müdahale, açıkça insan haklarına da aykırı olacaktır. Diğer taraftan Liberal olmayan toplumlardaki bireyler ne serbest ve eşit vatandaş olarak, ne de eşit temsile layık ayrı bireyler olarak itibar görmektedir (Tan, 2001; 4).

Düzgün toplumlar, kendi toplumunda farklı inançlara sahip bireylere saygı gösterirken, öteki toplumların siyasal kurumlarını saygı ile karşılamaktadır. Halkların yasasını kabul eden düzgün toplumlar, aynı zamanda düzgün bir danışma hiyerarşisine sahiptir ve insan haklarına saygı gösterirler. Bu noktada Rawls'un "yardımsever mutlakiyetçi" olarak tanımladığı toplumlar, insan haklarına saygı gösterebilir bile üyelerinin siyasal kararlara katılımını sağlamadıkları için iyi düzenlenmiş bir toplum olarak nitelendirilemez. Burada sorun, dış politika açısından saldırgan olmayan fakat insan haklarını ihlal eden ve kendi içerisinde demokratik olmayan devletlere müdahale edilip edilemeyeceği noktasında ortaya çıkmaktadır. "Halkların Yasası"nda bu konuya açıklık getirilmemiştir. Çünkü yasanın 4. maddesine göre "halklar, iç işlerine müdahale etmemekle sorumludur" denilmektedir. Bu kapsamda uluslararası insan hakları ihlali yapan bir topluma doğrudan müdahale edilemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Liberal ve Düzgün Hiyerarşik halkları ve hükümetleri birlikte sınıflandırmak için uluslararası insan haklarını sınırlandırmak bazı hususlarda zorunludur. Örneğin; Rawls uluslararası hakları, demokrasi olarak nitelendirmez ve kabul etmez. Dolayısıyla, insan hakları alanındaki sınırlamanın nedeni, "karşılıklık" fikrinin doğal bir sonucudur. Liberal ve düzgün halklar, yalnızca kendilerinin liberal ve düzgün kurumları bir tehlike veya risk altına girerse uygun bir şekilde buna cevap verirler (Gudridge, 2001: 717).

Rawls, savaş hukuku açısından savaşı sınırlayan bazı ilkeler de ortaya koymaktadır. Halkların Yasası, uluslararası insan hakları açısından ele alındığında iyi düzenlenmiş halklar, statüsü ne olursa olsun diğer halkların bireylerinin insan haklarına saygı gösterirler. Çünkü o halk düşman olsa bile Halkların Yasası gereğince insan haklarına sahiptir. Bu açıdan Halkların Yasası, çağdaş insan hakları kuruluşlarının ve derneklerinin prensiplerine çok yakındır. Diğer taraftan Halkların Yasası ile, diğer halkların asker ve sivil bireylerine örnek olarak ve insan haklarına uygun davranarak evrensel insan hakları ilkelerini ve içeriğini onlara öğretmek amaçlanmaktadır. Yasadaki bu insan hakları ilkelerini ve içeriğini öğretme ilkesinden hareket ederek iyi düzenlenmiş halkların, hem eylemleri ile hem de beyanları ile barışçıl hedeflerini ve iyi ilişkiler kurma amaçlarını açıkça belli etmeleri gerekir (Rawls, 2006: 105). Bu görev, iyi düzenlenmiş halkların liderlerine ve hükümet yetkililerine düşmektedir. Günümüzde ABD Başkanı Obama ile AB ve BM organlarının başkanları ve direktörleri bu misyonu üstlenmektedir.

Halkların Yasası, “Halklar Topluluğu” üyesi devletlerin diğer devletlerle olan ilişkilerinde nasıl bir ilişki kuracağını gösterir ve diğer devletlere ilişkilerinde nasıl davranması gerektiği hakkında bilgi verir. Buna göre iyi düzenlenmiş devletlerin en öncelikli görevleri savunmadır. Bütün halkların, “Halklar Topluluğu”na uymalarını sağlamak ve Halklar Topluluğu üyeliğinin gereklerini yerine getirmek ikincil ödevdir. Bu ödevler yerine getirildiğinde insan hakları garanti altına alınmış olacaktır. İşte burada asıl dikkat edilmesi gereken husus, bütün halkların “Halklar Topluluğu”nda (tıpkı günümüzdeki AB üyelik kriterleri gibi) tam üyeliğin şartlarını yerine getirmesini sağlamak ve bütün halkların, “Halkların Yasası”na riayet etmelerini sağlamaktır. Bunu sağlamak için de “Halkların Yasası”nı kabul eden toplumlar tıpkı AB, NATO veya Birleşmiş Milletler gibi örgütlenmeler kurabilirler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi veya Uluslararası Adalet Divanı gibi insan haklarını güvence altına alan kurumlar oluşturabilirler. Yalnız Halkların Yasası’nda bu şekilde uluslararası ve bölgesel örgütler kurulması ihtiyaridir. Yani Halkların Yasası, bu örgütlenmeleri şart koşmaz. Gerçekten de halkların ilgi ve anlaşmalarına göre oluşturulan bu örgütler, gönüllülük esasına dayanan milletlerin bir araya gelerek oluşturdukları birlikler gibidir (Reidy, 2004: 293). Eğer yasa tanımaz halklar insan hakları ihlalleri yapıyorsa, iyi düzenlenmiş halklar bu yasa tanımaz toplumlara baskı yapabilirler veya ekonomik (günümüzde İran’a uygulanan ekonomik ambargo gibi) ve diğer ilişkileri kesebilirler, yardımları azaltabilir veya kaldırabilirler (Gudridge, 2001: 714). Ayrıca bu devletlerin uluslararası örgütlere ve işbirliği örgütlerine üyeliği de engellenebilir. Rawls, herhangi bir sosyal işbirliği sisteminin gerçekleştirilebilmesi için insan haklarının zorunlu koşullar olduğunu ve insan haklarını ihlal eden bir devletin, sadece uluslararası ticaret ve alışveriş yoluyla kendi çıkarlarını sürdüremeyeceğini belirtmektedir (Kim, 2014: 15). Aynı zamanda insan haklarının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi, insan haklarını ihlal eden devletler açısından saldırgan devlet imajını düzeltebilir ve dini ve etnik azınlıkların daha liberal devletlere toplu göç eylemlerini önleyebilir. Bu nedenle

insan haklarının uluslararası düzeyde korunması, liberal halkların istikrarsızlığını ve göç baskısını azaltmaktadır (Kim,2014, 16).

Liberal demokratik toplumların kendi değerlerini başka toplumlara kabul ettirme, topraklarını genişletme ve diğer halklar üzerinde egemenlik kurma eğilimi yoktur. Hükmetmek, zafer peşinde koşmak, fetih coşkusu ve başkaları üzerinde güç gösterisi yapmak için başka halklara karşı hareket etme ve kışkırtma emelleri bulunmaz (Rawls, 2006: 49). Halkların yasasını kabul eden bu iyi düzenlenmiş toplumlar, vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını karşılar ve insan haklarına saygılıdır. Siyasal ve toplumsal kurumları adil ve düzgün olduğundan liberal halklar, vatandaşlarının özgürlüğünü ve haklarının bütünlüğünü korumaktadır. Bu nedenle Halklar Topluluğu'nu oluşturan devletler, birbirine saygı gösterirler ve halklar arasındaki eşitliğe de önem vermektedirler.

Gerçekten liberal demokratik olan bir rejim, eğitimde fırsat eşitliğini sağlar, adil gelir ve refah dağılımı ile yükümlüdür. Ayrıca vatandaşlarına iş ve sağlık hizmeti de sağlamaktadır. Bunları yerine getiren halklar, liberal demokratik nitelik kazanacak ve böylece uluslararası barışın tesisinde önemli rol oynayacaktır. Daha önce de değindiğimiz gibi Halkların Yasası'na göre iyi düzenlenmiş bu halklar, yalnızca iki durumda savaşabilir. İlki sadece kendini savunma, kendi güvenliklerini sağlama amacıyla savaş durumu söz konusu olabilir. İkincisi, insan haklarını ihlal eden yasa tanımaz ve saldırgan devletlere müdahale edebilme hakkı halkların yasasında belirtilmiştir.

Düzgün halkların sahip olduğu "düzgün danışma hiyerarşisi" sayesinde toplum içinde bireysel farklılıklara imkân tanınmaktadır. Toplumda kişilerin ifade özgürlüğü bulunmakla birlikte tüm bu farklılıklar ve ayrılıklar ortak iyi anlayışına dayalı adalet anlayışına uygun olmak zorundadır. Düzgün halklar, aynı zamanda dinsel özgürlükleri de koruma altına alır ve bu toplumlarda dinsel baskı görülmez. Rawls'a göre vicdan özgürlüğü, toplumun bütün üyeleri için eşit ve aynı olmayabilir. Örneğin belli bir dinin hâkim olduğu toplumda, diğer dinler hoşgörü ile karşılanabilir fakat bu dinin mensupları bazı kamusal görevlere gelemeler. Bu insan hakları açısından olumsuz bir durumdur. Rawls, bu durumu "eşit özgürlük olmadan vicdan özgürlüğü" olarak adlandırmaktadır. Bu bağlamda eşit özgürlüğün kapsamı, vicdan özgürlüğü bakımından delinmektedir.

Yasatanımsız devletler ortaya çıktıkça Halklar Topluluğu; bu devletleri ve onların uygulamalarını kontrol altında tutabilmek için Halkların Yasası gereğince, gerekli adalet ve insan hakları kurumları kurabilirler ve insan haklarının yaygınlaştırılmasına yönelik bazı ilkeler ve kurallar geliştirebilirler (Rawls, 2006: 50). Rawls'a göre bu konu, bütün adil ve düzgün halkların dış politikalarında daima yer almalıdır ve yeterli derecede adil olan anayasal demokratik bir halk, "özgürlük ve eşitlik gibi iki temel değeri üç ilke halinde birleştiren ve düzenleyen bir toplum olarak tanımlanmaktadır. Bu üç ilkeden ilk ikisi temel hakları, özgürlükleri

ve fırsatları belirler ve bu özgürlüklere o rejime uygun öncelikler verir. Üçüncü ilke ise, her vatandaşa özgürlüklerinden akıllıca ve etkili biçimde yararlanmak için yeterli olanak sağlamasıdır” (Rawls, 2006: 52). Rawls için yegâne uluslararası insan hakları, liberal veya düzgün iç kurumsal düzenleme önermelerinden türeyen haklardır. Bu nedenle devletin; sınırları içindeki halka karşı uluslararası insan hakları ile korunma konusundaki muamele ve eylemlerindeki başarısızlığı, yasatanımsız bir rejimin niteliğidir ve aynı zamanda da diğer devletlerin sınırları içerisindeki liberal veya düzgün hiyerarşik toplumlara karşı bir tehdittir (Gudridge, 2001: 717).

İyi düzenlenmiş toplumların küresel adaletin sağlanması ve global düzeyde insan haklarının korunması yönündeki amaç ve görevlerinden bir diğeri de zorluk içindeki halklara (olumsuz koşullar altında bulunan toplumlara) yardım etmek ve bu halkları Halklar Topluluğu'nun bir üyesi yapmak için çaba sarf etmektir. Bu yardımın amacı, zorluk içindeki toplumların kendi işlerini makul ve akıllı bir şekilde yapabilmelerini sağlamak ve bu toplumların siyasal ve toplumsal değişimlerini gerçekleştirebilmeleri için onlara din, dil ve kültürel açıdan yakınlık sağlayarak motivasyon desteği vermektir.

Rawls, kendi adalet teorisini klasik ve modern liberal teorilerden ayırarak kendi teorisini “siyasal liberalizm” olarak adlandırır. Mill, Smith ve Hume gibi liberallerin teorilerini ise detaylı kurumlara ve erdemlere yer verdikleri için “kapsamlı liberalizm” olarak değerlendirir. Rawls işte bu kapsamlı liberal teorilerin liberalizmin tarafsızlık ilkesini ihlal ettiğini; liberal bir adalet teorisinin kapsamlı değil, siyasi olması gerektiğini ileri sürer (Rawls, 2005: 4,10). Rawls'a göre birey, liberalizmi hayat tarzı olarak benimsemeksizin ancak kurumsal ve yasal ilkelere itaat ederek yaşamını sürdürebilir. Ona göre birey, hem kamusal alanda tarafsız liberal kurumsal düzenlemelere göre ilişkilerini düzenlerken hem de özel alanda istediği kapsamlı bir yaşam tarzını devam ettirebilir (Costa 2004: 2,3). Rawls, çok kültürlü ve makul çoğulculuğu benimsemiş halkların birlikte yaşayabilmeleri ve halklar toplumunu oluşturabilmeleri için; farklı yaşam tarzlarına sahip bireylerin, toplumun temel kurumsal yapıları ile sınırlandırılmış siyasal liberalizme dayanan bir adalet teorisini kabul etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Costa 2004: 2,3). Halkların Yasası'ndaki öncelikli insan hakları ile ilgili problem, Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'nden daha az hak talep ediyor olmasıdır. Rawls'un Halkların Yasası'nın meşruiyeti hakkındaki kaygısı, onun liberal olmayan düzgün halkları da içeren daha geniş bir anlaşmaya varabilmek için insan hakları listesini kısaltmasına neden olmuştur (Costa, 2005: 58).

Bazı eleştirmenler Halkların Yasası'nı, eşitlikçi olmayan rejimlere meşruiyet tanınması nedeniyle liberalizmin kötüye kullanılması ve suistimal edilmesi olarak nitelendirirler. Halkların yasası, Rawls'un temel insan haklarına dâhil etmediği eğitim hakkı ve kadınların işe girmede fırsat eşitliği gibi önemli haklardan kadınları mahrum bıraktığı için de ayrıca eleştirilmektedir (Buchanan, 2000: 697).

5. Sonuç ve Değerlendirme

Liberalizm açısından önemli ilkeler ortaya koymasına rağmen, Rawls'un Halkların yasası eserinde devletler sınıflamasının tutarlı olmadığı, küresel adaletin sağlanmasında halkların katılım sürecindeki eksiklik, Halklar Topluluğu'nda dağılım adaletinde yanlış varsayımların yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle Rawls'un yeniden dağıtım, eşitsizliğin meşruluğu ve hakkaniyetin sağlanmasında tarafsızlık açısından ileri sürdüğü ütöpik tezleri yetersiz kalmıştır. Bu zaafılarına rağmen, Rawls'un liberal açıdan Uluslararası İlişkiler Teorisi'ne yaptığı katkı azımsanamaz ve yadsınamaz.

Rawls'un uluslararası toplum modelinde, siyasal adalet anlayışı sayesinde yurttaşların kendi farklılıklarını aşarak her türlü politik sorunu tartışabilecekleri bağımsız bir kamusal alan oluşturulur. Bu kamusal alanın istikrarı ise iyi düzenlenmiş halkların ya da siyasal toplumun istikrarı ile sağlanır. Rawls için iyi düzenlenmiş toplumun devamı, istikrarlı liberal demokrasiler için zorunlu olan siyasal erdemi, nezaketi, hakkaniyet duygusunu, karşılıklı saygıyı ve hoşgörüyü kapsamaktadır. Bu gerçekçi ütopya kabul görünken; Rawls'un başlangıç durumu, bilgisizlik peçesi, toplum sözleşmesi, makul çoğulculuk, hakkaniyet olarak adalet, örtüşen görüş birliği ve ortak iyi fikrine dayalı adalet kavramları çerçevesinde ele aldığı uluslararası toplum kurgusu bir çelişki oluşturmakta ve sorulara tam olarak cevap vermemektedir. Ayrıca küresel adaletin oluşturulması açısından Rawls'un; hem özgür iradeyi, demokrasiyi, eşitliği ve hakkaniyeti savunurken hem de eşitsizliğe imkân tanınması ve diğer devletleri hoş görmesi ve detaylı kurallar ve istisnalar koyması, küresel adaletin gerçekleştirilmesi yönündeki inançları zayıflatmaktadır.

Halkların Yasası'nda makul kapsamlı doktrinlerin siyasal adaletin ilkelerini belirlemesi ve bu anlayışı desteklemesi ile oluşan "örtüşen görüşbirliği" kurulması için kamusal akıl yürütmenin önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kamusal akıl yürütme, en makul siyasal adalet olduğuna inanılan ve başkalarının da özgür ve eşit şekilde kabul edebileceği siyasal değerleri içeren bir çerçevede "düşünebilmek"tir. Rawls'un altını çizdiği nokta, uluslararası düzeyde Halklar Topluluğu arasında bir adaletin sağlanmasından ziyade liberal bir toplumun diğer toplumlarla ilişkilerinin nasıl olması gerektiğidir. Bu nedenle Rawls, "kişilerin" değil "halkların" yasası olarak eserini adlandırmıştır. Halkların Yasası'nın ütöpik ve optimistik özelliği ile Rawls'un dar kapsamlı insan hakları savunusu eleştiri konusu olmaktadır. Halkların yasası eserinin ikinci bölümünde "haklı savaş doktrini", "yardım etme yükümlülüğü", "küresel dağıtımcı adalet ilkesi" ile "küresel eşitlikçi ilke"nin sürekli eleştirilmesi, Rawls'un fikrinin ütöpik olduğunun bir göstergesidir.

Rawls'un adalet anlayışı, modern devlet açısından çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Rawls'un adalet anlayışı, çağdaş toplumlarda insan haklarını ön plana alan bir devlet ihtiyacı için uygun görünmemektedir. Çünkü

Rawls, Halkların Yasasında devletin doğrudan insan haklarını gözettiği bir model yerine devletin adil kurumlara sahip olması halinde insan haklarının dolaylı olarak var olacağı bir toplum modeli öngörmektedir. Rawls'un kurgusunda yer alan fark ilkesinden kaynaklanan eşitsizlikler Marksistler tarafından eleştirilirken; adalet anlayışı da ideal kuram olarak belirttiği sadece düzgün liberal halkları içine alması nedeniyle eleştiriye açıktır.

Halkların Yasası'ndaki fark ilkesi, uluslararası adaletin tesis edilmesini zorlaştırmaktadır. Uluslararası adaletin sağlanabilmesi, devletler arasında demokratik ilişkilerin kurulmasına bağlıdır ve adaletin tesisini sağlama görevi devlete aittir. Halkların Yasası'nda çeşitli istisnalar vardır ve bu istisnalar kendi içerisinde çelişkiler yaratmaktadır.

Yine Rawls'un yasadaki ilkeler arasında sıralama yapması da eleştirilebilecek diğer bir noktadır. Fark ilkesi ile toplumdaki eşitsizliği bir ölçüde kabul etmesi, toplumdaki tahribatı daha da artırabilir veya bireysel ve toplumsal özgürlüklerin adalete katkısını daha da azaltabilir. İnanç ve düşünce yönünden çeşitlilik barındıran halkların oluşturacağı bir toplumda, "demokratik ve adil bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulabilir mi" sorusuna yanıt arayan Rawls açısından böyle bir yapı kurgusu gerçekleşse bile, düşünsel ve inançsal çeşitlilik koşulları altında bu yapının devam etmesi mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda hem çoğulcu, hem özgürlükçü ve hem de eşitlikçi bir uluslararası toplum ideali Rawls'un ele aldığı kısıtlar ile gerçekçi bir görünüm vermemektedir.

Rawls'un, toplumda sosyal eşitlik adına bireysel özgürlüğü feda ettiği görülmektedir. Bunun yanısıra toplumda liyakati temel alan ödüllendirme fikrinin uygulanabilirliği de tartışmalıdır. Ayrıca doğuştan gelen bir kaynak dağıtımına karşı çıkarak doğum ve miras yolu ile kazanımları reddetmesi, gerçek yaşam ile bağdaşmamaktadır. Adaletin ancak hak edilmiş özelliklerle açıklanabileceği iddiasını öne sürerek kendi adalet savunusunu da anlamsız hale getirmiştir. Rawls'un fark ilkesi, doğal yetenekli bireylerin sömürsüne ve onların bazı özgürlüklerinden mahrum kalmasına yol açmaktadır. Adalet ve toplum için bir tür sosyalizm modeli önerdiği için bu kurgusu kabul edilemez niteliktedir ve öne sürdüğü ilkelerin mutlak eşitlik koşulları doğurması bireyin insan haklarını zedelemektedir. Rawls'un adalet ve toplum kurgusu ütöpik hale geldikçe, adil bir yaşam ve adalet kavramları artık hayatta ulaşılabılır bir erdem olmaktan çıkmaktadır. Rawls, aslında eserde bize uluslararası adalete gerçekte ulaşamayacağı, küresel bir adil düzenin kurgusal kalacağı mesajını vermektedir. Rawls'un asıl amacı, içinde her yaşam tarzının bulunacağı bir uluslararası toplum oluşturmaktır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Sururi. (2001). *Hayek'in Hukuk ve Adalet Teorisi*. Liberte Yayınları No:60. Ankara.
- ARNHART, Lary. (2011) *Platon'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi*. (Çev: Ahmet Kemal Bayram) Adres Yayınları No:16. 4. Baskı. Ankara.
- ATEŞ, Ahmet Emre. (2012). "The Feasibility of Global Justice: A Discussion on John Rawls' Ideas". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt:14 Sayı:2. Ss. 23-32.
- BEITZ, Charles R. (2000). "Rawls's Law of Peoples". *Ethics*. Vol:110 No:4, pp. 669-696.
<http://philosophyfaculty.ucsd.edu/FACULTY/RARNESON/phil267fa12/Required%20readings/Week%202/CharlesBeitz.pdf> (Erişim Tarihi: 05.08.2014)
- BLAKE, Michael - SMITH, Patrick Taylor. (2013). "International Distributive Justice". *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2013 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <http://plato.stanford.edu/archives/win2013/entries/international-justice/> (Erişim Tarihi: 30.01.2014)
- BOROVALI, Murat. (2003). Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet. Küresel Adalet ve Güvenlik. *Küresel Adalet Üzerine Bir Tartışma: John Rawls ve Halkların Yasası*. Der. Ayhan Kaya, Günay Göksu Özdoğan. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- BUCHANAN, Allen. (2000). "Rawls's Law of Peoples: Rules for a Vanished Westphalian World". *Ethics*. Vol:110 No: 4, pp. 697-721.
- COSTA, M. Victoria (2004). "Rawlsian Civic Education: Political Not Minimal". *Journal of Applied Philosophy*. Vol:21 Issue:1. pp. 1-14.
- COSTA, M. Victoria (2005). "Human Rights and the Global Original Position Argument in the Law of Peoples". *Journal of Social Philosophy*. Vol:36 Issue:1. pp. 49-61.
- DOYLE, Michael W. "One World, Many Peoples: International Justice in John Rawls's the Law of Peoples" *Perspectives on Politics*. Volume 4 / Issue 01 / Mart 2006. pp 109 – 120. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/S1537592706060117>. <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=407690&fileId=S1537592706060117> (Erişim Tarihi: 05.07.2014)
- FISHER, Kirsten J. (2006). "Research Note: Rawls Revisited: Can International Criminal Law exist?". *Canadian Journal of Political Science*. 39:2. pp:407-420.
- FLORESCU, Sari Maarit. (2013). "The comopatibility of Pettit's Freedom as Non-Domination to Rawls's Theory of Justice". *Romanian Review of Political Sciences and International Relations*. Vol:10 No:1. Bucharest. pp.113-123.
- FREEMAN. Samuel (Ed.) (2003). *The Cambridge Companion to Rawls*. Cambridge University Press. New York: USA.
- FREEMAN. Samuel. (2006). "The Law of Peoples, Social Cooperation, Human Rights and Distributive Justice". *Social Pphilosophy and Policy*. Vol :23. Issue :1, Ocak:2006. pp.29-68. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/S026505250606002X> . (Erişim Tarihi: 03.07.2014)

- GARCIA, Frank J. (2001). "Review of The Law of Peoples". *Houston Journal of International Law*. Vol: 23:3. pp. 659-677.
- GUDRIDGE, Patrick O. (2001). "Review of The Law of Peoples". *The American Journal of International Law*. Vol: 95 No: 3 pp.714-720.
- İNAÇ, Hüsametdin ve DEMİRAY, Muhittin. (2004). "Siyasal Bir İdeoloji Olarak Neo-Liberalizm". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı:11. ss.163-184.
- KILINÇ, Zeynel Abidin. (2010). "Yurttaşlık Ahlakı Olarak Sosyal Sermaye". *Bilgi Dergisi*. Cilt:12. Sayı:2. ss.1-37.
- KIM, Hyunseop. (2014). "A Stability interpretation of Rawls' The Law of Peoples". *Political Theory*. Vol:42 Number:3. pp:1-27. DOI: 10.1177/0090591713516150.
<http://ptx.sagepub.com/content/early/2014/01/05/0090591713516150.full.pdf+html> (Erişim Tarihi: 08.08.2014)
- KOÇ, Mustafa. (2011). "*John Rawls'un Gerçekçi Ütopya İdesi Gerçekleşebilir Mi?*". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü –Felsefe AnaBilimdalı. Haziran:İstanbul.
- KUPER, Andrew. (2000). "Rawlsian Global Justice: Beyond the Law of Peoples to a Cosmopolitan Law of Persons". *Political Theory*. Vol:28 Number:5. pp.640-674. doi: 10.1177/0090591700028005004 <http://brianventura.files.wordpress.com/2011/02/rawlsian-global-justice.pdf> (Erişim Tarihi: 15.08.2014)
- MAFFETTONE, Pietro. (2011). "The Law of Peoples:Beyond Incoherence and Apology". *Journal of International Political Theory*. Vol:7 No:2 pp.190-211. DOI: 10.3366/jipt.2011.0014
<http://www.eupublishing.com/doi/abs/10.3366/jipt.2011.0014> (Erişim Tarihi: 04.08.2014)
- ÖZBANK, Murat. (2009). Rawls Habermas Tartışması: Neden Demokrasi? Nasıl İstikrar?. *Çağdaş Siyaset Kuramının İki Büyük İsmi: John Rawls ve Jürgen Habermas*. Der. Murat Özbay. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları No:247. İstanbul. ss. 3-13.
- ÖZTÜRK, Armağan. (2007). "Rawls'un Adalet Teorisi Ya Da Biçimsel Hak Anlayışının Teorik Açmazları Üzerine". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. No:37. İstanbul. ss. 57-86.
- PETTIT Philip. (2006). "Rawls's Peoples". Martin Rex - David A. Reidy (Ed.) *Rawls Law of Peoples: A Realistic Utopia* (pp.38-55) UK: Blackwell.
- RAWLS, John. (1999). *A Theory of Justice (Revised Edition)*. Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge.
- RAWLS, John. (2006). *Halkların Yasası ve Kamusal Akıl Düşüncesinin Yeniden Ele Alınması*. Çev. Gül Evrin. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (2. Baskı). İstanbul.
- RAWLS, John. (2005). *Political Liberalism*. (Expanded Edition). New York: Columbia University Press.
- REIDY David A. (2004). "Rawls on International Justice". *Political Theory*. Vol:32 No:3. Sage Publications. pp.291-319. DOI: 10.1177/0090591703260928.

- <http://web.utk.edu/~dreidy/political%20theory%20article.pdf> (Erişim Tarihi: 08.07.2014)
- SHAW, Brian J. (2005). "Rawls, Kant's Doctrine of Right and Global Distributive Justice" *The Journal of Politics*. Volume:67. Issue:01. pp. 220-249.
- SHUE, Henry. (2002). "Rawls and the Outlaws". *Politics, Philosophy & Economics*. Volume:1 Number:3. pp.307-323. doi: 10.1177/1470594X02001003002
<http://ppe.sagepub.com/content/1/3/307.full.pdf+html> (Erişim Tarihi: 10.08.2014)
- TAN, Kok Khor, (2001). "Critical Notice: the Law of Peoples" *Canadian Journal of Philosophy*. Volume:31 Number:1 pp.113-132.
- TOSUN, Cengiz Mesut. (2010). "Liberalizm ve Sosyal Darwinizm Karşısında John Rawls". *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz. Sayı:10. ss.81-94.
- YAVUZ, Zeynep Burcu. (2002). "Sovereignty and Alterity: A Critical Approach To Ethics and Human Rights in International Politics". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Uluslararası İlişkiler Bölümü. Ankara.
- WALTON, Andrew. (2014). "Global Democracy In a Society of Peoples". *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. DOI:10.1080/13698230.2014.881099 <http://dx.doi.org/10.1080/13698230.2014.881099> (Erişim Tarihi: 02.08.2014)

